№ 7195 від 10.10.2017 р.
Президент України Порошенко П.О.

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань охорони здоров'я

01008, м. Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел.: 255-95-16, тел./факс: 255-95-33

№ 04-25/17-291(59980) "22" березня 2018 р.

Комітет Верховної Ради України з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму

Комітет Верховної Ради України з питань охорони здоров'я на своєму засіданні розглянув проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з приєднанням України до Конвенції про захист дітей та співробітництво з питань міждержавного усиновлення» (реєстр. № 7195 від 10.10.2017 р.), поданий Президентом України (протокол № 82 від 20 березня 2018 року).

Законопроект спрямований на створення законодавчих умов для забезпечення належного виконання Конвенції про захист дітей та співробітництво з питань міждержавного усиновлення в Україні (далі – Конвенція). Ним вносяться відповідні зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення (стаття 184-2), Кримінального кодексу України (стаття 169), Сімейного кодексу України (статті 216, 283, 285), а також Закону України «Про охорону дитинства» (статті 24, 36), що мають на меті встановлення адміністративної і кримінальної відповідальності за порушення порядку влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування та унормування діяльності в Україні міжнародних акредитованих агенцій з усиновлення, зокрема, надається можливість залучення до діяльності з міждержавного усиновлення організацій, акредитованих в Україні на здійснення діяльності з міждержавного усиновлення, та організацій, акредитованих на здійснення такої діяльності в іноземних державах, з якими Україною укладено міжнародні договори щодо співробітництва з питань міждержавного усиновлення, визначається порядок відповідної акредитації тощо.

Розглянувши поданий законопроект Комітет погоджується з наданими до нього зауваженнями з боку Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України та вважає за доцільне зауважити таке.

Змінами, запропонованими законопроектом до Кодексу України про адміністративні правопорушення пропонується нова редакція статті 184-2, якою встановлюється адміністративна відповідальність за порушення визначених законодавством порядку або строків підготовки документів для надання дитині статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, а також за порушення встановленого законодавством порядку влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Водночас, діюча редакція цієї статті містить норму, яка передбачає адміністративне покарання за порушення відповідними посадовими особами порядку або строків подання інформації про дітей-сиріт і дітей, які залишилися без опіки (піклування) батьків, для здійснення централізованого обліку таких дітей, які згідно зі статтею 214 Сімейного кодексу України мають бути взяті на облік протягом одного місяця від дня надходження інформації про дітей, які можуть бути усиновлені.

Таким чином, у разі ухвалення змін, запропонованих до статті 184-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення, зі складу адміністративних правопорушень випадуть правопорушення щодо несвоєчасного взяття на облік дітей, яким надано статус дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, передбачений нині. З огляду на те, що своєчасне взяття таких дітей на облік є необхідним для забезпечення їхнього подальшого влаштування, у тому числі усиновлення в Україні і за кордоном, необхідно переглянути запропоновані законопроектом зміни з метою збереження окремої відповідальності за зазначені правопорушення.

Законопроектом пропонується викласти у новій редакції статтю 169 Кримінального кодексу України, передбачивши в ній відповідальність за порушення встановленого законодавством порядку усиновлення дитини, передачі її під опіку (піклування) чи на виховання в сім'ю громадян, що призвело до порушення прав чи законних інтересів дитини або інших осіб, а також за підбурювання особи до надання або ненадання згоди на усиновлення, передачу дитини під опіку (піклування) чи на виховання в сім'ю громадян, так само як і надання або ненадання такої згоди, якщо ці дії вчинені з корисливих мотивів.

Водночас, у цій статті не зберігаються існуючи нині норми щодо встановлення кримінальної відповідальності за незаконну посередницьку діяльність або інші незаконні дії щодо влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (у тому числі усиновлення в Україні і за кордон) та за ті самі дії, вчинені щодо кількох дітей, повторно, за попередньою змовою групою осіб, з використанням службового становища або якщо вони спричинили тяжкі наслідки, що по суті дозволить незаконну посередницьку діяльність у цій сфері, яка, до речі, не передбачена Конвенцією, де йдеться про акредитовані відповідно до законодавства держави походження дитини агенції, що мають працювати на законних підставах.

З метою виконання положень Конвенції, якими передбачається існування акредитованих організацій (агентств), які виступають посередниками між іноземцями-усиновлювачами та уповноваженими органами влади держави походження, проектом закону пропонується нова редакція статті 216 Сімейного кодексу України, в якій передбачено можливість залучення до діяльності з міждержавного усиновлення організацій, акредитованих в Україні на здійснення діяльності з міждержавного усиновлення, та організацій, акредитованих на здійснення такої діяльності в іноземних державах, з якими Україною укладено міжнародні договори щодо співробітництва з питань міждержавного усиновлення, за умови їх уповноваження на це Україною та відповідною іноземною державою. Порядок акредитації в Україні таких організацій пропонується затверджувати на рівні Кабінету Міністрів України. Тим самим, з цієї статті виключаються чинні норми щодо заборони посередницької, комерційної діяльності щодо усиновлення дітей, у тому числі міждержавного (одночасно подібні норми виключаються зі статті 24 Закону України «Про охорону дитинства»).

Слід зазначити, що саме передбачена Конвенцією діяльність вказаних вище агентств, стала причиною провалу усіх попередніх спроб її ратифікації в Україні. Адже попри те, що у державах-учасницях Конвенції такими організаціями зазвичай є приватні неприбуткові агентства, які пройшли акредитацію згідно зі статтями 10 і 11 Конвенції та не потребують державного фінансування, противники її ратифікації в Україні все одно наголошували на небезпеці створення налагодженої системи незаконного вивезення українських дітей за кордон. При цьому, при попередніх спробах ратифікації

Конвенції, до парламенту жодного разу не подавалися розроблені належними чином зміни до національного законодавства, якими були б правильно визначені умови діяльності таких агентств на території України, що не суперечили б найвищим інтересам дитини при усиновленні та нормам українського законодавства.

Що стосується змін до статті 216 Сімейного кодексу України, запропонованих проектом закону, то ними також чітко не визначені правові підстави, умови і порядок робити таких агентств в Україні як посередників у сфері здійснення міждержавного усиновлення, що обумовлює можливість їх діяльності з порушеннями умов акредитації та недотриманням правових норм процедури здійснення усиновлення, зайнятті такою діяльністю за грошову (або ж іншу) винагороду. З огляду на це, Комітет підтримує позицію Головного науково-експертного управління стосовно доцільності визначення порядку акредитації організацій, уповноважених іноземними державами, на провадження діяльності, пов'язаної з усиновленням в Україні дітей іноземцями, на рівні закону, а не підзаконного акту, як запропоновано проектом.

В той же час, змінами до пункту 3 статті 216 Сімейного кодексу України пропонується передбачити, що діяльність з усиновлення дітей не може мати на меті одержання прибутку. Однак, зазначені норми не повною мірою співпадають зі статтею 32 Конвенції, якою визначена можливість отримання розумних професійних гонорарів особам, які беруть участь у процесі усиновлення, що також може створити певні труднощі при застосуванні норм Конвенції на території України.

Крім того, слід зауважити, що відповідно до статті 12 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», функції щодо оформлення документів на усиновлення та на інші форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також моніторинг за такою діяльністю, покладені на служби у справах дітей щодо опіки та піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування.

Водночас, статтею 283 Сімейного кодексу України передбачено, що усиновлення іноземцем в Україні дитини, яка є громадянином України, здійснюється на загальних підставах, тобто в тому ж порядку, що визначений для громадян України (Глава 18 Сімейного кодексу України), який передбачає, що усиновлення набуває законної сили тільки після ухвалення відповідного судового рішення (стаття 207 Сімейного кодексу України). А також, що особа, яка бажає усиновити дитину, особисто подає до суду заяву про усиновлення і подання такої заяви через представника не допускається (стаття 223 Сімейного кодексу України).

Таким чином, оскільки зміни до вказаних вище статей законів не законопроектом передбачаються, це може викликати певні суперечності при правозастосуванні окреслених вище норм законодавства норм у разі їх прийняття.

З огляду на викладене, Комітет пропонує проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з приєднанням України до Конвенції про захист дітей та співробітництво з питань міждержавного усиновлення» (реєстр. № 7195 від 10.10.2017 р.), поданий Президентом України, повернути на доопрацювання.

Голова Комітету **О.В.Богомолець**